

УДК 314.1:332.1:351

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2025-2(37)-1

Білоус Микола

здобувач третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка<https://orcid.org/0009-0002-9185-6842>

ДЕМОГРАФІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ВИКЛИКИ ПРОСТОРОВОЇ НЕРІВНОСТІ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

У статті досліджено проблеми, чинники та потенційні напрями формування ефективної демографічної політики регіонального розвитку України в умовах післявоєнної відбудови. Показано, що демографічна криза, загострена повномасштабною війною, масовими міграційними переміщеннями та руйнуванням інфраструктури, спричинила різке посилення просторової нерівності між регіонами.

Наголошено, що втрата трудового потенціалу, диспропорції вікової структури, нерівномірний розподіл внутрішньо переміщених осіб і депопуляція окремих територій створюють довгострокові ризики для економічної та соціальної стійкості держави. На основі даних Світового банку, ПРООН, МОМ та аналітичних звітів міжнародних організацій проведено оцінювання масштабів демографічних втрат, змін структури населення та регіональних дисбалансів.

Обґрунтовано, що сучасна державна демографічна політика має спиратися на принципи територіальної диференціації, інтегрованого управління людським потенціалом і комплексного врахування економічних, соціальних і культурних чинників.

Підкреслено роль децентралізації у створенні умов для регіональних програм демографічного відновлення, а також важливість цифровізації, зокрема використання демографічних реєстрів, геоінформаційних систем та аналітики великих даних для моніторингу та прогнозування демографічної динаміки.

Сформульовано ключові напрями удосконалення публічного управління: інтеграція демографічної інформації на всіх рівнях, розвиток локальних ініціатив, зміцнення міжвідомчої координації та запровадження підходів, орієнтованих на розвиток людського капіталу.

Зроблено висновок, що ефективна демографічна політика в умовах післявоєнного відновлення має перейти від декларативності до практичної реалізації, забезпечуючи просторову справедливість, соціальну стійкість і збалансований розвиток регіонів України.

Ключові слова: демографічна політика, регіональний розвиток, повоєнне відновлення, децентралізація, міграція, людський потенціал, просторові диспропорції.

DEMOGRAPHIC POLICY OF REGIONAL DEVELOPMENT: CHALLENGES OF SPATIAL INEQUALITY AND POST-WAR RECOVERY

The article examines the key challenges, determinants, and prospects for shaping an effective demographic policy for Ukraine's regional development in the context of post-war recovery. It demonstrates that the demographic crisis, intensified by the full-scale invasion, large-scale forced and economic migration, and the destruction of critical infrastructure, has significantly deepened spatial inequalities across regions. The loss of labour potential, distortions in age structure, uneven distribution of internally displaced persons, and depopulation of certain territories create long-term risks for the country's socio-economic resilience. Using official data from the World Bank, UNDP, IOM, and recent analytical reports, the study assesses the scale of demographic losses, shifts in population composition, and emerging regional imbalances.

The article argues that modern demographic policy must be grounded in the principles of territorial differentiation, integrated human capital management, and comprehensive consideration of economic, social, and cultural factors. Particular attention is given to the role of decentralization in enabling region-specific demographic recovery programmes, as well as to the growing importance of digitalisation, including demographic registers, GIS technologies, and big data analytics, for effective monitoring and forecasting of demographic dynamics. The proposed directions for improving public administration include integrated demographic data systems, support for local demographic initiatives, enhanced interagency coordination, and governance approaches centred on the development and preservation of human potential.

The paper concludes that, in the post-war context, demographic policy must shift from declarative strategic intentions to practical implementation, ensuring spatial equity, social stability, and balanced regional development in Ukraine.

Keywords: *demographic policy, regional development, post-war recovery, decentralization, migration, human capital, spatial disparities.*

Постановка проблеми. Регіональний вимір демографічної кризи в Україні набув особливої гостроти після початку повномасштабної війни. Втрата населення внаслідок бойових дій, вимушена міграція, падіння народжуваності та погіршення умов життя спричинили суттєві відмінності між областями. Якщо для західних регіонів характерне тимчасове зростання населення через переміщення громадян, то схід і південь зазнали депопуляції, втрати трудових ресурсів та руйнування соціальної інфраструктури. Така ситуація посилює просторову нерівність і створює загрозу формування «демографічної порожнечі» у частині територій країни. Демографічна політика в умовах післявоєнного відновлення

набуває стратегічного значення, адже відновлення економіки неможливе без відновлення людського потенціалу. Питання не обмежується кількісними показниками відтворення населення, воно також охоплює якість життя, умови зайнятості, доступ до медицини, освіти та безпеки. Від ефективності державної політики у сфері демографії залежить соціальна стійкість регіонів і здатність країни забезпечити збалансований розвиток у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика демографічного розвитку регіонів України активно розглядається у працях українських учених. Е. М. Лібанова наголошує, що скорочення населення та старіння нації є не лише наслідком війни, а результатом тривалих структурних дисбалансів, які накопичувалися десятиліттями [1]. Дослідження Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України показують, що територіальні контрасти у рівнях зайнятості, урбанізації та соціального забезпечення безпосередньо впливають на темпи відтворення населення, визначаючи стійкість місцевих громад та їхню здатність до розвитку [2].

Звіти міжнародних організацій також фіксують глибокі зміни у просторовій структурі населення. За оцінкою ПРООН, найбільших втрат зазнали південно-східні області, тоді як західні регіони стикаються з перевантаженням соціальних систем через наплив внутрішньо переміщених осіб [3]. Дані Міжнародної організації з міграції підтверджують, що приблизно 70 % внутрішніх переселенців походять зі сходу країни [4].

Водночас у науковому дискурсі недостатньо розроблено практичні підходи до інтеграції демографічних факторів у стратегії регіонального розвитку. Переважна більшість робіт зосереджена на статистичному аналізі або соціально-економічних аспектах, тоді як питання узгодження

демографічної політики з процесами децентралізації та відбудови поки залишається фрагментарним.

Мета статті полягає у визначенні напрямів удосконалення демографічної політики регіонального розвитку України в умовах післявоєнного відновлення, з урахуванням просторової нерівності, стану людського потенціалу та європейського досвіду регіональної реінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Демографічна політика сучасної України перебуває на перетині глибоких соціально-економічних трансформацій і масштабних викликів, спричинених війною, депопуляцією та просторовою нерівністю розвитку регіонів. На рубежі 2020-х років демографічна ситуація в країні стала одним із ключових факторів, що визначають не лише соціальну стабільність, а й можливості економічного відновлення. Згідно з даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, чисельність постійного населення України на початок 2024 року не перевищувала 32 млн осіб, тоді як у 2021 році цей показник становив 41,2 млн [1]. Така динаміка свідчить про формування глибокої демографічної кризи, яку не можна розглядати лише як наслідок воєнних подій: вона є результатом тривалих структурних дисбалансів, що накопичувалися впродовж кількох десятиліть.

У науковій літературі зазначається, що головною ознакою сучасної демографічної ситуації є поєднання природного скорочення населення, масової зовнішньої міграції та старіння нації [5]. Регіональний вимір цих процесів проявляється у формуванні значних територіальних контрастів. Якщо у Закарпатській та Волинській областях коефіцієнт народжуваності до 2021 року залишався відносно високим (1,44-1,55 дитини на жінку), то в Чернігівській, Сумській і Запорізькій областях він опустився нижче 1,10 [6, с. 59].

Регіональна асиметрія у відтворенні населення посилюється нерівним доступом до послуг, робочих місць і безпеки. За оцінкою ПРООН, найгірша ситуація спостерігається у південно-східних областях, де руйнування інфраструктури та падіння економічної активності підвищують вразливість домогосподарств і стимулюють відтік населення. Водночас західні регіони відчували протилежну тенденцію: через концентрацію внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зросло навантаження на житловий фонд, освіту й медичні послуги [3]. Згідно з даними Міжнародної організації з міграції, станом на квітень 2025 року в Україні перебувало близько 3,6 млн ВПО, більшість з яких це жінки та діти. [4].

Західні області, зокрема Львівська область, Закарпатська область та Тернопільська область, прийняли значну частину внутрішньо переміщених осіб, що спричинило підвищене навантаження на місцеві системи освіти, охорони здоров'я та житлово-комунальної інфраструктури [7].

Паралельно східні та південні регіони України зазнали найглибших демографічних втрат. За даними Міжнародної організації з міграції, понад дві третини (близько 70 %) усіх внутрішньо переміщених осіб походять саме зі східного макрорегіону, ще близько 16 % із південного [4]. Це свідчить про масштабне вимушене скорочення населення в прифронтових територіях, зумовлене руйнуванням житлової інфраструктури, зниженням рівня безпеки та припиненням економічної активності. У низці громад сходу та півдня спостерігається стійка депопуляція та дефіцит трудових ресурсів, що ускладнює перспективи відновлення місцевих економік навіть після деокупації.

Досвід країн Центральної та Східної Європи показує, що просторова асиметрія в демографічному розвитку може бути зменшена через поєднання економічної та соціальної реінтеграції. Польща та Литва запровадили у 2000-2010-х роках цільові програми підтримки

периферійних територій, поєднавши інвестиції у транспортну інфраструктуру, малі підприємства та системи освіти з демографічними стимулами. Завдяки цьому вдалося сповільнити відтік населення і стабілізувати малі міста [8].

Для України цей досвід є особливо актуальним, адже просторові диспропорції дедалі більше загрожують соціально-економічній стабільності. За оцінками Світового банку, економічні зміни мають виразно нерівномірний регіональний характер: найбільших втрат доходів зазнали східні області, тоді як західні демонструють відносну стійкість. Це призвело до зростання коефіцієнта Джині з 0,25 у 2021 до 0,44 у 2024 році, що відображає поглиблення просторової та соціальної нерівності [9]. Зростання економічної диференціації посилює міграційні потоки та знижує ефективність традиційних інструментів державної підтримки регіонів.

Поглиблення просторової демографічної нерівності посилює потребу у переосмисленні самої моделі публічного управління. Класична система централізованого вирівнювання, що передбачала розподіл дотацій між регіонами за економічними показниками, виявилася неефективною без урахування демографічного чинника. У багатьох областях, особливо на півночі та сході, навіть значні фінансові вливання не призводили до стабілізації населення через відсутність робочих місць і деградацію соціального середовища. Тому сучасна державна стратегія має спиратися на принципи територіальної диференціації, коли заходи з відновлення населення розробляються з урахуванням конкретних особливостей кожного регіону.

Одним із ключових напрямів є розроблення та реалізація регіональних програм демографічного відновлення. Такі програми мають поєднувати економічні, соціальні та культурні механізми, спрямовані на підвищення привабливості життя у певних територіях. Досвід Польщі,

Литви та Словаччини свідчить, що локальні ініціативи, такі як підтримка молодих сімей, створення житлових програм, інвестиції у дошкільну освіту та охорону здоров'я, є більш результативними, ніж масштабні національні програми без регіональної конкретизації [10].

В Україні потенціал для таких програм уже формується в межах політики децентралізації. Створення об'єднаних територіальних громад надало місцевій владі ширші повноваження у плануванні соціально-економічного розвитку, однак демографічна складова у більшості місцевих стратегій залишається недостатньо розробленою. У «Методичних рекомендаціях щодо розроблення стратегій розвитку територіальних громад», затверджених наказом Мінрегіону від 21 грудня 2022 року № 265, визначено, що громади мають урахувувати демографічну ситуацію, стан ринку праці та соціальної інфраструктури під час стратегічного планування [11]. Проте на практиці ці аспекти часто розглядаються фрагментарно, переважно у контексті зайнятості чи соціальних послуг. Це свідчить про потребу створення окремих методичних підходів і системи показників для інтеграції демографічного виміру в місцеве планування.

Водночас необхідно враховувати якісний аспект демографічного розвитку: людський потенціал. Сучасна наука розглядає демографію не лише як статистику народжуваності чи смертності, а як систему відтворення людського капіталу [12]. Підвищення рівня освіти, здоров'я та соціальної залученості населення безпосередньо впливає на стабільність демографічних процесів. У цьому контексті важливою стає орієнтація на відновлення, яке ставить у центр уваги людину, її здоров'я, можливості та соціальну стійкість, як це підкреслює ПРООН у своєму звіті розгляду глобальної нерівності й невизначеності [13].

Український післявоєнний період відкриває можливість переосмислити роль держави у формуванні демографічної політики.

Йдеться не лише про фінансову підтримку сімей чи програми репатріації, а про створення умов для сталого проживання, наприклад доступу до медицини, освіти, роботи, безпеки та культурного середовища. Особливого значення набувають програми демографічної реінтеграції деокупованих територій. Вони повинні включати відбудову соціальної інфраструктури, пільгове оподаткування підприємств, сприяння житловому будівництву та створення робочих місць. Подібна стратегія була реалізована в Хорватії після війни 1990-х років, де комплексні заходи дозволили повернути понад 60 % переміщеного населення [14].

Не менш актуальним є питання трудової міграції. За даними Міжнародної організації з міграції, станом на лютий 2024 року за межами України перебувало близько 6,5 млн осіб, зареєстрованих як біженці або тимчасово переміщені [15]. Повернення навіть частини цієї групи вимагатиме гнучких механізмів реінтеграції, наприклад, податкових стимулів, доступу до кредитів для започаткування бізнесу, програм житлової підтримки та спрощених процедур документування. Корисним прикладом може бути досвід Південної Кореї, яка після війни реалізувала політику повернення трудових мігрантів через створення спеціальних економічних зон і системи пільгового оподаткування для репатріантів [16].

Серед пріоритетів сучасної демографічної політики – цифровізація процесів моніторингу. Україна може використати досвід Естонії, де електронний реєстр населення забезпечує інтеграцію даних про проживання, народження, освіту та міграцію в єдиній системі, що дає можливість оперативно планувати державні і муніципальні заходи [17]. Запровадження аналогічної системи в межах платформи «Дія» могло б забезпечити точне відстеження народжуваності, смертності, міграційних потоків та освітньо-трудової динаміки на рівні регіонів. Це, у свою чергу, сприятиме оперативному плануванню інфраструктурних й соціальних проєктів.

У цьому контексті надзвичайно важливо, щоб державна політика відновлення базувалася на принципах системності, комплексності та територіальної справедливості. З огляду на суттєву міжрегіональну диференціацію демографічної ситуації, особливого значення набуває комплексний статистичний аналіз демографічних процесів на регіональному рівні. Такий аналіз має слугувати основою інформаційного забезпечення для розробки стратегій сталого соціально-економічного та демографічного розвитку [1].

Відсутність уніфікованої системи збору даних та актуального перепису населення значно ускладнює формування адекватних управлінських рішень. Як зазначено в доповіді Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, кількість доступних показників щодо народжуваності, смертності, вікової структури та міграційних процесів значною мірою обмежена, що перешкоджає точному прогнозуванню та просуванню регіональних стратегій [18]. Це свідчить про потребу у створенні сучасної інтегрованої демографічної інформаційної системи, здатної поєднувати статистичні, адміністративні та реєстрові дані на рівні громад, регіонів і країни в цілому. Це, у свою чергу, дозволить формувати точні прогнози, визначати реальні пріоритети розвитку, коригувати державну політику відповідно до просторових тенденцій та ефективніше планувати заходи з відновлення людського потенціалу на регіональному рівні.

Ефективна демографічна політика не може бути універсальною. Вона повинна враховувати територіальні, економічні, культурні та соціальні відмінності, водночас зберігаючи єдність загальнодержавної стратегії. Такий підхід передбачає диференційоване визначення пріоритетів і механізмів впливу з урахуванням особливостей кожного регіону. Наприклад, для західних областей, де спостерігається відносно молоде населення і вищий природний приріст, важливими є заходи зі

збереження людського потенціалу та створення умов для самореалізації. У східних регіонах, які пережили значні демографічні втрати, першочерговими мають стати відновлення житла, створення робочих місць і підтримка процесів повернення та реінтеграції населення.

У практичному вимірі це означає необхідність поєднання економічних, соціальних та інституційних інструментів. Держава має не лише фінансувати окремі соціальні програми, а й створювати умови для їх синергії з регіональними ініціативами. Одним із перспективних напрямів є запровадження регіональних програм відтворення населення, які охоплюють питання народжуваності, тривалості життя, якості медичного обслуговування та соціальної інфраструктури. Такі програми мають стати складовою частиною комплексних планів соціально-економічного розвитку територій.

Досвід Європейського Союзу свідчить, що саме регіональні стратегії людського розвитку, підтримані фінансовими фондами, забезпечують стійке зменшення демографічних диспропорцій [19]. Наприклад, у Польщі реалізація Програми «Східна Польща» дала змогу перетворити демографічно депресивні воєводства на території з позитивною динамікою населення завдяки поєднанню інфраструктурних інвестицій з політикою зайнятості та сімейної підтримки.

В Україні подібний підхід може стати основою повоєнного відновлення. Важливим елементом є залучення ресурсів на місцевому рівні. Це передбачає активне використання потенціалу громад: фінансового, трудового, освітнього та культурного. Децентралізація створила інституційну базу для розвитку локальної ініціативи, однак громадам необхідно надати реальні фінансові інструменти для реалізації демографічних програм. Найуспішнішими вважаються практики, в яких місцеве самоврядування, громадські організації та бізнес об'єднуються у

спільних соціальних проєктах, здійснюючи взаємодію на рівні громади, а не лише на державному рівні.

У прикордонних, сільських і деокупованих регіонах доцільно запроваджувати комплексні пакети підтримки, спрямовані на відновлення соціальної інфраструктури, будівництво житла для молодих сімей, стимулювання місцевого підприємництва та розвиток медичних і освітніх закладів. Водночас для великих міст необхідним є удосконалення політики просторового планування, оскільки хаотична урбанізація створює додаткові ризики соціальної поляризації.

Особливої уваги заслуговує питання якості життя як складової демографічної стабільності. Підвищення рівня комфорту, безпеки, доступу до освіти, медицини та культурного середовища формує мотивацію залишатися у своєму регіоні. Міжнародні оцінки підкреслюють, що відновлення має бути зосереджене на людях: поєднання відбудови житла й інфраструктури з відновленням засобів до існування, поліпшенням базових послуг, соціальної згуртованості та стійкості громад створює умови, за яких люди можуть відновлювати життя і залишатися у своїх спільнотах [20]. У цьому сенсі демографічна політика має поєднувати короткострокові заходи соціального захисту з довгостроковими стратегіями розвитку людського капіталу.

Вагомим напрямком є впровадження сучасних цифрових технологій для аналізу демографічних процесів. Інтеграція державних реєстрів, геоінформаційних систем і статистичних баз дозволить отримувати точні показники чисельності населення, мобільності та зайнятості. Застосування таких систем дасть змогу підвищити ефективність публічного управління, уникнути дублювання функцій між відомствами та створити умови для прийняття рішень, заснованих на даних.

У ширшому контексті демографічна політика має розглядатися як фундамент державного планування. Вона тісно пов'язана із соціальною,

економічною, освітньою та екологічною політиками. Просторова демографічна рівновага може бути досягнута лише за умови, якщо політичні рішення прийматимуться з урахуванням демографічних наслідків. Будь-яка стратегія регіонального розвитку повинна відповідати на запитання: як вона вплине на структуру населення, його віковий баланс і якість людського потенціалу.

Висновки. Післявоєнний період ставить перед Україною завдання не лише фізичної, а й демографічної відбудови. Регіональні диспропорції, посилені війною, вимагають нової моделі публічного управління, заснованої на поєднанні економічних, соціальних і просторових чинників. Демографічна політика повинна перейти від реактивного до проактивного характеру, орієнтуючись на збереження людського потенціалу, стимулювання повернення населення та забезпечення рівних можливостей розвитку для всіх регіонів.

Вирішальним чинником успіху стане реалізація принципів територіальної диференціації, цифровізації моніторингу, міжвідомчої координації та залучення громад до планування. Лише інтеграція демографічних аспектів у стратегії регіонального розвитку дозволить забезпечити просторову справедливість, зменшити диспропорції між сходом і заходом країни та сформувати стійку основу для відновлення людського капіталу.

Міжнародний досвід свідчить, що демографічна політика ефективна лише тоді, коли вона поєднує економічну підтримку з якісними змінами у сфері освіти, охорони здоров'я та житлової політики. Україна має всі передумови, щоб використати цей потенціал і перетворити демографічну політику на ключовий інструмент повоєнного відновлення, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лібанова Е. М. Демографічні втрати України у війні. Світогляд. 2025. № 2. С. 34-40. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2025-20-2/svitoglyad-2-2025-libanova-06.pdf>
2. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>
3. UNDP. Оцінка гуманітарного впливу: попередній аналіз наслідків війни в Україні. Київ: Програма розвитку ООН, 2023. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/human-impact-assessment>
4. ІОМ. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: опитування серед загального населення, раунд 20 (квітень 2025 р.). Київ: Міжнародна організація з міграції, 2025. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_UKR_Internal%20Displacement%20Report_GPS%20R20_April%202025.pdf
5. Населення України: нариси про демографічний стан країни у перше тридцятиріччя незалежності / [І. Курило, С. Аксьонова, О. Гаврилюк та ін.]; за ред. І. О. Курила. Київ: Наукова думка, 2023. 165 с.
6. Державна служба статистики України. Демографічний щорічник України за 2021 рік. Київ: Державна служба статистики України, 2022.
7. UNICEF. Гуманітарний звіт про ситуацію в Україні № 47, 31 грудня 2024 р. Київ: Дитячий фонд ООН (UNICEF), 2024. URL: <https://www.unicef.org/media/167336/file/Ukraine-Humanitarian-SitRep-31-December-2024.pdf>
8. Czudec A. Reducing the Development Gaps Between Regions in Poland: The Role of the Special Operational Programme Development of Eastern Poland // Technological and Economic Development of Economy, 2019, Vol. 25, No. 5, pp. 447-471.

9. World Bank. Макроекономічний та біднісний огляд України (Ukraine Macro-Poverty Outlook), жовтень 2025 р., с. 1-2. Вашингтон, Округ Колумбія: World Bank, 2025. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/d5f32ef28464d01f195827b7e020a3e8-0500022021/related/mpo-ukr.pdf>
10. EurofamNet. Політика підтримки дітей і сімей у Європі: національні звіти з 27 країн. Жовтень 2021 р. URL: https://eurofamnet.eu/system/files/wg2_childandfamilysupportpoliciesacrosseurope_2.pdf
11. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 265 від 21.12.2022 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад». – Київ: Мінрегіон, 21 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22#Text>
12. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. – Chicago: University of Chicago Press, 1993. – р. 15-17.
13. UNDP. Звіт про розвиток людини 2021-22: «Невизначені часи, нестабільні життя: формування нашого майбутнього в трансформованому світі». – Нью-Йорк: United Nations Development Programme, 2022. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>
14. World Bank. Звіт про післявоєнне відновлення Хорватії (Croatia Post-Conflict Recovery Report). – Вашингтон, Округ Колумбія: World Bank, 2001.
15. ІОМ. Мобільність в Україні та за її межами, 2020–2024: ключові показники станом на 20 лютого 2024 року. – Київ: ІОМ, 2024. URL: https://www.migrationdataportal.org/sites/g/files/tmzbd1251/files/2024-02/Ukraine_Key-Figures_Mobility-Displacement_As-of-20-February-2024.pdf

16. World Bank. Lessons from Korea's Employment Permit System. Вашингтон, Округ Колумбія: World Bank, 2018. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/684731537420880821/pdf/130020-P156586-Korea-report-F-singles-web.pdf>
17. World Bank. Population Register in Estonia: Overview of the System. Вашингтон, Округ Колумбія: World Bank, 2024. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/351334dfbfd757a07135e00a6ba2925d-0080012024/original/4-Population-register-in-Estonia.pdf>
18. Збереження і розвиток України в умовах війни та миру : нац. доп. / [ред. кол. : С. І. Пирожков, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, Е. М. Лібанова, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький] ; Нац. акад. наук України, Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М. В. Птухи. – Київ, 2024. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/04/24071611302645-8677.pdf>
19. Європейський парламент. The future of EU cohesion: Scenarios and their impacts on regional inequalities. Brussels: EPRS, 2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762854/EPRS_STU\(2024\)762854_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762854/EPRS_STU(2024)762854_EN.pdf)
20. United Nations in Ukraine. Transitional Framework 2022-2024: Saving Lives, Strengthening Systems, Building Community Resilience. Київ: United Nations in Ukraine / Office of the UN Resident Coordinator, грудень 2023. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/UNUkraine_2022_2024_TransitionalFramework_Updated_EN.pdf

REFERENCES

1. Libanova, E.M. (2025). *Demographic losses of Ukraine in the war*. Svitohliad, (2), 34-40. Retrieved from

<https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2025-20-2/svitoglyad-2-2025-libanova-06.pdf> [In Ukrainian]

2. Kravtsiv, V.S., & Storonyanska, I.Z. (Eds.). (2020). *Territorial communities under decentralization: Risks and development mechanisms*. Lviv: Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy, NAS of Ukraine. Retrieved from <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf> [In Ukrainian]

3. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). *Human impact assessment: A preliminary analysis of the consequences of war in Ukraine*. Kyiv: UNDP. Retrieved from <https://www.undp.org/ukraine/publications/human-impact-assessment>

4. International Organization for Migration (IOM). (2025). *Internal Displacement Report: Ukraine – General Population Survey, Round 20 (April 2025)*. Kyiv: IOM. Retrieved from https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_Internal%20Displacement%20Report_GPS%20R20_April%202025.pdf

5. Kurylo, I.O. (Ed.). (2023). *Population of Ukraine: Essays on the demographic state of the country in the first thirty years of independence*. Kyiv: Naukova Dumka [In Ukrainian]

6. State Statistics Service of Ukraine. (2022). *Demographic Yearbook of Ukraine 2021*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].

7. UNICEF. (2024). *Ukraine Humanitarian Situation Report No. 47, 31 December 2024*. Kyiv: UNICEF. Retrieved from <https://www.unicef.org/media/167336/file/Ukraine-Humanitarian-SitRep-31-December-2024.pdf>

8. Czudec, A. (2019). *Reducing the development gaps between regions in Poland: The role of the Special Operational Programme “Development of Eastern Poland”*. *Technological and Economic Development of Economy*, 25(5), 447–471.

9. World Bank. (2025). *Ukraine Macro-Poverty Outlook, October 2025*. Washington, D.C.: World Bank. Retrieved from <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/d5f32ef28464d01f195827b7e020a3e8-0500022021/related/mpo-ukr.pdf>
10. EurofamNet. (2021). *Child and family support policies across Europe: National reports from 27 countries*. October 2021. Retrieved from https://eurofamnet.eu/system/files/wg2_childandfamilysupportpoliciesacrosseurope_2.pdf
11. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine. (2022). *Order No. 265 of December 21, 2022 “On approval of methodological recommendations for the development, approval, implementation, monitoring and evaluation of local development strategies”*. Kyiv: MinRegion. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22#Text> [In Ukrainian]
12. Becker, G. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis*. Chicago: University of Chicago Press.
13. United Nations Development Programme (UNDP). (2022). *Human development report 2021–22: Uncertain times, unsettled lives – Shaping our future in a transforming world*. New York: UNDP. Retrieved from <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>
14. World Bank. (2001). *Croatia Post-Conflict Recovery Report*. Washington, D.C.: World Bank.
15. International Organization for Migration (IOM). (2024). *Mobility within and from Ukraine, 2020–2024: Key figures as of 20 February 2024*. Kyiv: IOM. Retrieved from https://www.migrationdataportal.org/sites/g/files/tmzbdl251/files/2024-02/Ukraine_Key-Figures_Mobility-Displacement_As-of-20-February-2024.pdf
16. World Bank. (2018). *Lessons from Korea’s Employment Permit System*. Washington, D.C.: World Bank. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/684731537420880821/pdf/13002>

[0-P156586-Korea-report-F-singles-web.pdf](#)

17. World Bank. (2024). *Population Register in Estonia: Overview of the System*. Washington, D.C.: World Bank. Retrieved from <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/351334dfbfd757a07135e00a6ba2925d-0080012024/original/4-Population-register-in-Estonia.pdf>

18. National Academy of Sciences of Ukraine, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies. (2024). *National report “Preservation and development of Ukraine in conditions of war and peace”*. Kyiv: NAS of Ukraine. Retrieved from <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/04/24071611302645-8677.pdf> [In Ukrainian]

19. European Parliament. (2024). *The future of EU cohesion: Scenarios and their impacts on regional inequalities*. Brussels: European Parliamentary Research Service (EPRS). Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762854/EPRS_STU\(2024\)762854_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762854/EPRS_STU(2024)762854_EN.pdf)

20. United Nations in Ukraine. (2023). *Transitional Framework 2022–2024: Saving lives, strengthening systems, building community resilience*. Kyiv: United Nations in Ukraine / Office of the UN Resident Coordinator. Retrieved from https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/UNUkraine_2022_2024_TransitionalFramework_Updated_EN.pdf

Стаття надійшла до редакції 28.10.2025